Pénzes János

EVANGELIZÁCIÓS MINTAELŐADÁS

Az evangélium hirdetőinek sokszor kell azon gyötrődniük, hogy hogyan és miként adják tovább a Jézustól kapott tanítást. Az előadást ugyanis nagymértékben befolyásolja a hallgatók összetétele. Mellesleg itt nem egyszerű okításról van szó, hanem annak az életnek az átadásáról, amely Krisztus által az Atyához kapcsol bennünket. Deogratias karthágói diakónus is hasonló problémákkal küszködött, ezért fordult Szent Ágostonhoz, Hippó püspökéhez, hogy legyen segítségére a katekézisben, és írjon neki valamit, amit a katekumenek oktatásában hasznosítani tudna. Így született meg a szent püspök tollából az a kis könyvecske, amely a *„De catehizandis rudibus" (A képzetlenek hitre neveléséről)* címet kapta. Az örök igazságok benne található kifejtésének aktualitása és maradandó frissessége annyira megragadott bennünket, hogy laurea dolgozatunk tárgyává tegyük, és a magyar nyelvet is megajándékozzuk vele. Doktori disszertációm eredeti címe: *Evangelizáció Szent Ágoston „De catehizandis rudibus" (A képzetlenek hitre neveléséről)* című művében, Budapest, 1998. Az alábbiakban az eredeti műből közlök egy részletet, amely a hosszabb mintaelőadást foglalja magában.

Szent Ágoston

A KÉPZETLENEK HITRE NEVELÉSÉRŐL
(Részlet)

24. Tegyük fel, hogy hozzánk jön valaki, aki keresztény akar lenni, és aki a műveletlenek, de mégsem a falusiak, hanem a városiak rétegéből való. Karthágóban biztosan sok ilyennel találkoztál. Ha ugyanígy kikérdezted, hogy valamilyen földi előny kedvéért, vagy pedig azért a nyugalomért akar keresztény lenni, amelyben e földi élet után reménykedünk,

és azt válaszolja, hogy az eljövendő nyugalomért, akkor mi ilyen beszéddel tanítanánk:

– Istennek legyen hála, testvérem! Nagyon örülök neked, és örvendezem miattad, hogy a kor nagy és veszedelmes viharai között te valamilyen valódi és igazi biztonságra gondoltál. Az emberek ugyanis már ebben az életben is nagy fáradsággal kutatnak a nyugalom és biztonság után, de nem találnak rá gonosz kívánságaik miatt. Nyughatatlan és mulandó dolgokban akarnak megnyugodni. Mivel pedig az idő elmúlásával ezek elvesznek és megszűnnek, fájdalmak és félelmek kínozzák őket, és soha nem hagynak nyugtot nekik. Hiszen ha az ember a földi javak birtoklásában akar nyugalmat találni, inkább lesz kevély, mint biztonságban. Vagy talán nem látjuk mennyien vesztik el hirtelen vagyonukat, sokan még el is pusztulnak miatta: akár, mert utána kapaszkodnak; akár, mert a még kapzsibb emberek ragadják el tőlük, miután elnyomták őket? De ha a gazdagság megmaradna is az emberrel egész életén át, és nem hagyná el az ő kedvelőjét, halálával az mégis elhagyja őt. Mert még ha megöregszik is, mennyi az ember élete? És ha az emberek hosszú életet kívánnak is maguknak, mi mást kívánnak, ha nem hosszan tartó betegeskedést? És a világi címek mi mások, ha nem üres büszkélkedés, és romlással fenyegető állandó veszedelem? A Szentírásban ez áll: „Minden test csak fű; és az ember dicsősége, mint a mezei virág. A fű kiszárad és a virág lehullik; de az Isten igéje örökre megmarad" (Iz 40, 6–8) Ezért, aki igaz nyugalomra és igaz boldogságra vágyik, annak el kell vennie reménységét a halandó és mulandó dolgokból, és az Úr igéjébe kell helyeznie, hogy szoros kapcsolatba kerüljön azzal, Aki örökké megmarad, és így ő is örökre megmaradjon.

25. Vannak azután olyan emberek is, akik sem gazdagok nem akarnak lenni, sem a címek hiábavaló dicsőségére nem törekednek, hanem a tobzódásban és a bujálkodásban, a színházban és a haszontalan látványosságokban keresik örömüket és nyugalmukat, melyekhez a nagyvárosokban ingyen is hozzájuthatnak. De a tobzódással még így is elverik szegénységüket, és azután szükségbe kerülve tolvajlásra és betörésre, sőt akárhányszor még nyílt rablásra is vetemednek, majd hirtelen számos nagy félelmek lepik meg őket; és akik röviddel azelőtt még a kocsmában mulatoztak, immár a börtön siralmairól álmodnak. A látványosságok iránti szenvedélyük valóságos démonokká teszi őket.[1] Üvöltözésükkel arra uszítják az embereket, hogy egymást gyilkolják, és akik egymást nem is bántották, hogy egymással – miközben az őrült népnek kívánnak tetszeni – élethalálharcot harcoljanak. Ha azt látják, hogy egyetértés uralkodik közöttük, akkor gyűlölik és üldözik őket. Ordítozva követelik, hogy mint csalókat, vesszőzzék meg őket. Még a bírót, az igazságtalanság megbosszulóját is ilyen igazságtalanság megtételére kényszerítik. Ha viszont azt veszik észre, hogy borzalmas ellenségeskedést táplálnak egymás iránt – teljesen mindegy, hogy szintáknak hívják

őket vagy színészeknek[2], kártáncosoknak (thimelici) vagy kocsihajtóknak, vagy vadászoknak[3], akiket szerencsétleneket párviadalra kényszerítenek, nemcsak emberekkel, de még állatokkal is; – annál inkább szeretik és élvezik őket, minél nagyobb gyűlölettel dühöngenek egymás ellen. Tapsolnak a felbőszítetteknek, és tapsukkal bőszítenek. Maguk a nézők jobban dühöngnek egymás ellen – mert egyik ezzel van, a másik azzal – mint azok, akiknek őrületét őrjöngésükkel felkeltették, és őrülten látni akarják. Hogyan birtokolhatná tehát az a lélek az egészséges békét, amelyik szétházón és a harcon legelteti magát? Mert amilyen ételt eszünk, olyan lesz az egészségünk. Jóllehet egyetlen őrült öröm sem öröm igazából, mégis legyen akármilyen sokféle, és legyen akármennyire élvezetes is a gazdagság kérkedése; a magas tisztségek miatti felfuvalkodottság, a kocsmai telhetetlen zabálások[4], a színházi harcok, a bujaság tisztátalansága, a fürdők paráznasága[5]: – ezeket mind elragadja egyetlen kis lázacska, és még az élők életében elpusztítja egész hamis boldogságukat. Nem marad más, csak az üres, sebzett lelkiismeret, amely érzi, hogy az az Isten lesz bírája, akit nem akart oltalmazójának. És majd azt a szigorú Urat fogja várni, akit édes Atyjaként keresni és megszeretni nem akart.

Te pedig, mivel azt az igazi békességet keresed, amit a keresztények túlvilági ígéretként kaptak, már itt az élet keserves nehézségei között is megízlelheted annak édes és üdítő voltát, mégpedig, ha annak, Aki neked ezt a nyugalmat megígérte, parancsait szereted. Gyorsan fel fogod ismerni ugyanis, hogy az igazságosság gyümölcsei édesebbek, mint a bűné, és azt is, hogy jó lelkiismerettel az ember öröme nehézségek közepette is igazabb és gyönyörködtetőbb, mint rossz lelkiismerettel élvezetek között. Hiszen nem olyan szándékkal jöttél, hogy az Isten Egyházához kapcsolódj, és aztán valamilyen időleges hasznot húzz belőle.

26. Vannak ugyanis, akik azért akarnak keresztények lenni, mert szeretnék megnyerni maguknak azokat az embereket, akiktől ideig tartó előnyt remélnek, vagy mert nem akarják megbántani azokat, akiktől tartanak. De az ilyenek elvetendők, mert habár az Egyház egy ideig hordozza is őket, mint ahogy a szérű is megtartja a pelyvát a tisztítás idejéig, ha nem javulnak meg, és az eljövendő békesség miatt nem kezdenek el keresztények lenni, a végén különválasztják őket. Nem hízeleghetnek maguknak azzal, hogy a szérűn együtt lehetnek Isten gabonájával, mert a csűrben nem lesznek együtt vele[6], hanem a megérdemelt tűzre vetik őket. (Mt 3,12)

Aztán vannak olyanok is, akik bár jobb reménnyel rendelkeznek, mégsem forognak kisebb veszélyben: ezek már félig az Istent, nem gyalázzák a keresztény nevet, és képmutató szívvel sem járnak Isten Egyházába, de boldogulásukat ebben az életben várják, mert földi ügyeikben több szerencsét kívánnak maguknak, mint azoknak, akik nem tisztelik Istent. Ha azonban az ilyen emberek azt látják, hogy némely bűnös és istentelen gazember dúskál e világ sikereiben és bővelkedik azokban – nekik viszont kevés jutott, vagy teljesen meg kell válniuk tőle – akkor föl-

háborodnak, mintha Istent hiába tisztelnék, és könnyen eltántorodnak a hittől.

27. Aki azonban az örök boldogságért és az örökké tartó nyugalom kedvéért akar keresztény lenni – melyet a szentek ígéretként kaptak, hogy ezen élet után megvalósul – és azért, hogy ne az ördöggel kerüljön az örök tűzre, hanem Krisztussal jusson az örök birodalomba (Mt 25,34–46), az a valóban keresztény. Az ilyen minden kísértésben óvatos; hogy se a dolgok szerencsés alakulása ne legyen romlására, se a szerencsétlenségek ne törjék össze. A földi javak bőségében is mértékletes és szerény, és a megpróbálásokban is erős és türelmes. Előrehaladásával olyan lelkületre is szert tesz, hogy jobban szereti az Istent, mint amennyire a pokoltól fél. Így még ha Isten azt mondaná is neki: „Élj örökké tartó testi gyönyörökben, és vétkezz, amennyit csak tudsz, nem fogsz meghalni, sem pokolra nem jutsz, csak éppen nem leszel velem" – visszarettenne, és semmi esetre sem vétkezne. És immár nem azért, hogy oda ne jusson, amitől fél, hanem azért, hogy meg ne sértse Azt, Akit annyira szeret, Akiben egyedül van meg az a megnyugvás, amelyet „sem szem nem látott, sem fül nem hallott, és senki ember szívébe föl nem hatolt, amit Isten azoknak készített, akik Őt szeretik (1Kor 2,9)."

28. Erről a nyugalomról beszél a Szentírás is, és nem hallgatja el, hogy Isten a világ kezdetén, amikor megalkotta az eget és a földet, és mindent, ami azokban van, hat nap alatt alkotta meg, és a hetedik napon megpihent (Ter 1,1; 2, 1–3). Jóllehet a Mindenható mindezt egyetlen pillanat alatt is megtehette volna.

De nem is fáradt el, hogy megpihenjen, hiszen *„csak szólt, és meglettek; parancsolt, és létrejöttek* (Zsolt 148,5)". De hogy jelezze, e világ hat korszaka után, a hetedik korszakban, mintegy a hetedik napon meg fog pihenni szentjeiben, mert azok is meg fognak pihenni Őbenne minden jócselekedetük után, melyekkel Őt szolgálták, és amelyeket Ő cselekedett bennük; mert Ő az, aki meghív, parancsot ad, megbocsátja az elkövetett vétkeket, és megigazulttá teszi azt, aki az előbb istentelen volt. Amint azonban joggal mondják, hogy amikor a szentek az Ő ajándékából jót tesznek, akkor Ő cselekszik, éppen úgy helyes azt is mondani, hogy Ő pihen meg, amikor szentjei Benne megpihennek. Nem mintha ez vonatkozhatna rá, hiszen nem keres szünetelést, aki fájdalmat sem érez. Azonban mindent az Ő Igéje által teremtett, és az Ő Igéje maga Krisztus, Akiben az angyalok és az összes legtisztább mennyei szellemek szent csöndben nyugosznak. Az ember azonban a bűnbeesés által elvesztette azt a nyugalmat, amelyet az Ő[7] istenségében birtokolt, és embersége által újra visszanyert. Ezért a megfelelő időben – amelyről tudta, hogy megfelelő lesz – Krisztus emberré lett, és asszonytól született (Gal 4, 4). Természetesen a test Őt nem fertőzhette meg, hanem neki kellett megtisztítania a testet. A régi szentek a Szentlélek kinyilatkoztatásából megtudták és megjövendölték, hogy el fog jönni, és

azáltal üdvözültek, hogy hittek az Ő eljövetelében. Amint mi is hitünk által üdvözülünk, hogy eljött. Mert eljött, hogy szeressük az Istent, aki úgy szeretett bennünket, hogy elküldte Egyszülött Fiát, hogy halandó természetünk alacsonyságába öltözve a bűnösöktől és a bűnösökért elszenvedje a halált. Ennek a titoknak mélységét már az idők kezdete óta szünet nélkül előképekben ábrázolták és előre hirdették.

29. Mivel Isten mindenható, jó, igazságos és irgalmas: – aki minden jót megalkotott: akár a nagyokat, akár a kicsiket, akár a legmagasabbakat, akár a legalacsonyabbakat; akár a láthatókat, mint: az ég, a föld és a tenger; az égen: a Napot, a Holdat, és az összes többi égitestet; a földön pedig és a tengerben: a fákat, gyümölcsfákat és minden állatot, a saját fajtája szerint, és minden égi és földi testet, azután a láthatatlanokat is, ilyenek a szellemek, melyek által a testek elevenek, és életerőt kapnak: – *ezért megalkotta az embert is saját képmására*, hogy amint Ő maga mindenhatósága által az egész teremtést uralma alatt tartja, úgy az ember is értelme által, amellyel Teremtőjét is megismeri és tiszteli, minden földi lény felett uralkodjék. Segítőtársának pedig megteremtette az asszonyt, nem a testi kívánság miatt – hiszen testük nem volt romlandó, míg a bűn büntetéseként rájuk nem tört a halandóság –, hanem azért, hogy a férfi az asszony felől szerezzen dicsőséget, amennyiben előtte járul Istenhez, és magát követendő példaként nyújtja neki az életszentségre meg a jámborságra, mint ahogy az ember is Isten dicsőségére lett volna, ha követi Isten bölcsességét.

30. Így tehát az örökké tartó boldogság valamilyen helyére helyezte őket Isten, amit a Szentírás a Paradicsomnak nevez (Ter 2,8), és parancsot adott nekik, amit, ha nem szegnek meg, mindig megmaradnak a halhatatlanságnak ebben a boldogságában. Ha azonban megszegik, a halál kínjaival lakolnak érte.

Isten persze előre tudta, hogy ezt át fogják hágni, mégis megteremtette őket, hiszen Ő, minden jó Alkotója és Teremtője, hogy a földet földi javakkal megtöltse, megteremtette az állatokat is. És nemde jobb egy ember, noha bűnös is, mint egy bestia. A parancsot is inkább csak azért adta – amit majd nem fognak megtartani –, hogy ne legyen mentségük, ha elkezdi büntetni őket. Mert bármit tesz is az ember, az Istent műveiben mindig dicséretre méltónak fogja találni: ha helyesen cselekedett, az igazságos jutalmazás miatt; ha pedig vétkezett, a büntetés igazságossága miatt; ha viszont bűneit megvallva a helyes életre adja magát, akkor irgalmas megbocsátásáért találja dicséretre méltónak. De miért is ne teremtette volna meg Isten az embert, bár tudta előre, hogy az vétkezni fog, amikor Ő az állva maradottat is megkoronázza, az elbukót is rendbe szedi, és a fölkelőt is megsegíti, aki mindig és mindenütt dicsőséges, jósága, igazságossága és kegyessége miatt? Kiváltképpen pedig azért, mivel már előre tudta, hogy halandó ivadékából majd szentek is származnak, akik nem maguknak keresik, hanem Teremtőjüknek fog-

ják megadni a dicsőséget, és Őt szolgálva, minden romlástól megszabadulva, kiérdemlik, hogy a szent angyalokkal együtt szüntelenül éljenek és boldogan éljenek. Aki ugyanis szabad akaratot adott az embereknek, hogy ne szolgai kényszerűségből, hanem szabad elhatározásból tisztelje, az ugyanezt az angyaloknak is megadta. Semmit sem ártott ezért Istennek az az angyal, aki a többi hozzá pártolt szellemmel együtt kevélységében Istennek megtagadta az engedelmességet, és ördöggé vált, hanem csak saját magának, mert Isten a tőle elpártolt lelkeket is tudja irányítani, és megérdemelt nyomorúságukat felhasználva teremtésének alacsonyabb részeit ékesíteni, mégpedig csodálatos gondviselésének leginkább megfelelő és igen bölcs törvényeivel. Így tehát Istennek az ördög semmit se ártott, se azzal, hogy bűnbe esett; sem azzal, hogy az embert a halálba csábította. De maga az ember sem kisebbítette Teremtőjének igazságosságát, hatalmát, vagy boldogságát azzal, hogy ördögtől rászedett feleségével szabadon egyetértett azzal, amit Isten megtiltott. Isten legigazságosabb törvényei alapján ugyanis mindnyájan el lettek ítélve. Azonban miközben az Isten dicsőséges maradt igazságos boszszúja által, addig ők szégyenletes büntetésük által gyalázatra méltók lettek (Gen 2, 3), mert, amint a Teremtőjétől elfordult ember legyőzötten az ördög rabigájába esik, úgy a Teremtőjéhez megtérő az ördög legyőzését kapja (feladatul), hisz mindazok, akik végig kitartanak a sátán mellett, örök kárhozatra jutnak, akik pedig Isten előtt megalázzák magukat, és kegyelmével legyőzik a sátánt, kiérdemlik az örök jutalmat.

31. Ne nyugtalanítson bennünket, hogy oly sokan tartanak az ördöggel, és olyan kevesen követik Istent, hiszen a gabona is – összevetve a polyvával – igen csekély számmal bír. De amint a paraszt is tud mit kezdeni a nagy polyvarakással, ugyanúgy a bűnösök nagy tömege sem okoz gondot az Istennek, aki tudja, mit fog velük tenni, hogy birodalmának rendjét semmi módon ne zavarják és ne rútítsák. Ezért ne higgyük, hogy a Sátán győzött, mert sokakat a maga oldalára állított, hiszen mindezekkel együtt kevesen is legyőzhetik. Két ország van tehát: a gonoszoké és a szenteké, melyek eltartanak az emberi nem kezdetétől egészen a világ végéig. A test szerint most még elvegyülve vannak egymással, de akaratukban már elválasztva. Az ítélet napján azután testükkel is el lesznek választva. Azok az emberek ugyanis – akik a hiábavaló beképzeltséggel és az öntelt pompával együtt a kevélységet és a mulandó hatalmat szeretik, valamint azok a szellemek is, akik kedvüket hasonlókban lelik, és dicsőségüket emberek leigázásában keresik – azok mind egy közösségbe tartoznak. És még ha gyakran harcolnak is egymás ellen a javak birtoklásáért, a mélységbe mégis ugyanazon vágy súlya taszítja őket, de erkölcseik és érdemeik hasonlósága is összeköti őket. Hasonlóképpen mindazon ember és mindazon szellem is – aki alázatosan nem a maga, hanem Isten dicsőségét keresi, és Istent a jámborságban követi – az egy közös-

séget alkot. Isten mégis rendkívül irgalmas, az istentelenekkel szemben is türelmes, és alkalmat ad nekik a bűnbánatra meg a javulásra.

32. A vízözön alkalmával ha elpusztított is minden embert – azt az egyetlen igazat és családját kivéve, akiket meg akart menteni a bárkában –, hiszen tudta, hogy nem fognak megjavulni, mégis, amíg a bárka száz évig épült, meghirdették nekik a rájuk váró isteni haragot. Isten meg is kímélte volna őket, ha hozzá térnek, amint később Ninive városát is megkímélte, ami bűnbánatot tartott, mikor a próféta által meghirdette az eljövendő pusztulást. Ugyanígy tesz Isten azokkal is, akikről tudja, hogy gonoszságukban megátalkodnak: időt ad nekik a bűnbánatra, hogy megeddze a mi türelmünket, és példájával tanítson bennünket. Ebből tudjuk meg, mekkora türelemmel kell elviselnünk a gonoszokat, hiszen nincs ismeretünk arról, mi lesz belőlük a jövőben azután, hogy megkíméli, és életben tartja őket az, Aki előtt semmilyen eljövendő sincs rejtve. Azonban már a vízözön misztériuma – ahol az igazak fa által menekültek meg – előre hirdette az eljövendő Egyházat, amelyet Királya és Istene keresztjének titkával mentett ki e világ süllyesztőjéből. Isten ugyanis nagyon jól tudta, hogy még a bárkában megmenekültektől is fognak gonosz emberek születni, akik a föld színét ismét megtöltik bűneikkel; ám így az utolsó ítéletről is képet adott, és a fa titka által a szentek szabadulását is meghirdette. Hiszen azután sem szűnt meg sarjadni a gonoszság, a kevélység, az érzéki kívánkozások[8] és a tiltott istentelenségek által, mert az emberek miután Teremtőjüket elhagyták, nemcsak az Isten által teremtett lényekhez süllyedtek le, hogy Isten helyett azt imádják, amit Ő hívott létre, de még az emberi kezek alkotásaihoz és a kézműves mesterműveihez is lealacsonyították a lelküket, ahol a Sátán és a démonok annál szégyenteljesebben tudtak diadalmaskodni az emberek fölött. Ezek ugyanis örülnek, ha az ilyen képmásokban imádják és tisztelik őket, miközben saját tévelygéseiket emberi tévelygéseken hizlaltatják.

33. Ám már akkor sem hiányoztak azok az igazak, akik jámbor meggyőződéssel keresték az Istent, és legyőzték a sátán kevélységét. Ennek a szent városnak voltak polgárai, akiket Krisztus Királyuk eljövendő alázatossága gyógyított meg, amit[9] viszont a Szentlélek nyilatkoztatott ki. Közülük lett kiválasztva Ábrahám, Isten jámbor és hűséges szolgája (Gen 12). Neki lett kinyilatkoztatva Isten Fiának titka, mint ahogy hitének utánozása miatt minden nép minden hívőjét az ő fiának mondják.

Belőle született az a nép, amely az egy igaz Istent imádta, aki az eget és a földet alkotta, míg a többi népek a bálványképeknek és az ördögöknek szolgáltak. Ebben a népben nyilvánvalóan már sokkal világosabban megformálódott az eljövendő Egyház képe. Ott is megvolt a testiek sokasága, akik (csak) látható jótetteiért tisztelték az Istent. Néhányan voltak azonban olyanok is, akik az eljövendő nyugalomra gondoltak, és a mennyei hazát keresték. Ezek a prófécia által kinyilatkoztatást kaptak

Istenünknek, Királyunknak és Urunknak, Jézus Krisztusnak eljövendő megaláztatásáról, hogy e hit által meggyógyuljanak minden gőgtől és felfuvalkodottságtól. Ezeknek a szenteknek, akik korukkal megelőzték az Úr születésének idejét, nemcsak a szavuk, de az életük, házasságuk, fiaik és csemetéik is prófécia voltak, ami a mostani időre vonatkozik, amikor a Krisztus szenvedésébe vetett hit gyűjti egybe az Egyházat a pogányok közül. Ezen szent pátriárkák és próféták által részesült a test szerint való Izrael népe – akiket később zsidóknak is neveztek, mind azokban a látható jótéteményekben, amelyeket testies felfogásukban Istentől kikönyörögtek, mind pedig azokban a testi büntetésekben, amelyekkel dőreségük miatt, egy időre meg kellett őket félemlíteni. Mégis mindezekben a dolgokban szellemi titkok voltak jelezve, amelyek Krisztusra és az ő Egyházára vonatkoznak. Ezek a szentek is ennek az Egyháznak voltak tagjai, jóllehet még azelőtt éltek, hogy Krisztus Urunk test szerint megszületett volna. Ő ugyanis – az Isten egyszülött Fia, az Atya Igéje, aki egylényegű és örökkévaló az Atyával, aki által minden lett – értünk emberré lett, hogy az egész Egyháznak, mint egész testnek a feje legyen. De ahogy az egész emberre áll, amikor születik, hogy – még ha előre nyújtja is kezét a szülés alatt, mégis a fő alatt van az egész testtel egybekapcsolva és egybeillesztve, amint ennek előképeként egyes pátriárkák valóban előrebocsátott kézzel születtek (Gen 25, 25) – úgy mindazok a szentek is, akik a mi urunk Jézus Krisztus születése előtt a földön éltek, bármennyire születtek is előbb, mégis a fej alatt kapcsolódtak az egész testhez, amely test feje Krisztus.

34. Ez a nép Egyiptomba lett áttelepítve. Ott egy igen kegyetlen királynak kellett szolgálnia, ahol a legkeményebb szenvedésekből megtanulta, hogy Istenben keresse szabadítóját. És elküldetett hozzájuk Isten szent szolgája, egy a népből, Mózes, aki aztán Isten erejével nagy csodajeleket művelve rémületbe ejtette az istentelen egyiptomi népet. Majd Isten népét kivezette onnan a Vörös-tengeren át, ahol a víz kettévált, és szabad utat engedett nekik, amikor átkeltek rajta. Az őket üldöző egyiptomiak viszont elmerültek a visszaáramló hullámokban, és elpusztultak. És ahogy a vízözönkor vizek tisztították meg a földet a bűnösök vétkeitől, akik az akkori áradásban elpusztultak, az igazak viszont a fa[10] által megmenekültek, – hasonlóképpen talált az Egyiptomból kivonuló Isten népe is utat a vizeken át, melyek ellenségeiket megsemmisítették. De itt sem hiányzott a fa titka; hiszen Mózes pálcája sújtott le, hogy ez a csoda megtörténjen. Mindkettő a szent keresztség jele, ami által a hívők egy új életbe mennek át[11], bűneik pedig, mint ellenségeik megsemmisülnek és meghalnak. Jézus szenvedése azonban mégis akkor lett a legnyilvánvalóbban ábrázolva, amikor parancsot kaptak arra, hogy megöljék és megegyék a bárányt, a vérével pedig jelöljék meg az ajtófélfáikat; és ezt minden évben ünnepeljék meg, és nevezzék el az Úr pászkájának. Hiszen a jövendölés a napnál világosabban mond-

ja Jézus Krisztusról, hogy: *„úgy vitték, mint áldozatra szánt bárányt."* (Iz 53,7). Ma az Ő szenvedésének és keresztjének jelével kell megjelölni – mint ajtófélfát – a homlokodat, mint ahogy minden keresztény is ezzel jelöli meg magát.

35. Innen azután a pusztába vezette ezt a népet, és negyven éven át törvényt is kapott, amelyet „Isten ujja" írt (Ex 1–20, 32, 34, Num 14, 33 és a Deut 29,5). Ez a név a Szentlelket jelöli, amint erről nyilvánvalóan megbizonyosodhatunk az evangéliumban (Lk 11,20). Istent azonban semmilyen testi formában sem lehet meghatározni, így a végtagokat és az ujjakat sem gondolhatjuk el úgy, ahogyan azokat magunkon látjuk. De mivel a szentek a Szentlélek által részesednek Isten ajándékaiban, mégpedig oly módon, hogy bár különféle képességekkel rendelkeznek, mégsem pártolnak el a szeretet egységétől – az ujjakban viszont kiváltképpen megnyilvánul bizonyos megoszlás, az egységtől való elszakadás azonban nem – ezért aztán, vagy pedig más okból kifolyólag, a Szentlelket is Isten ujjának nevezik. Azonban amikor ezt halljuk, semmiképpen sem szabad az emberi test formájára gondolnunk. Megkapta tehát ez a nép a törvényt, melyet az Isten ujja megfelelőképpen írt kőtáblákra, mert ezzel akarta jelezni szívük keménységét, hogy a törvényt nem fogják megtartani. Ezek ugyanis csak testi javakat kívántak Istentől, és inkább a testi félelem, mint a szellemi szeretet uralta őket, a törvényt viszont nem teljesítheti más, csak a szeretet. Ezért aztán sok látható szertartással lettek megterhelve, ami szolgai járomként nyomta őket; az ételtörvények megtartásában, az állatáldozatokban és a többi megszámlálhatatlan dologban. Ezek azonban mind szellemi dolgok előképei voltak, melyek az Úr Jézus Krisztusra és az Egyházra vonatkoznak. Az akkori szentek közül néhányan üdvösségükre szolgálóan értették meg ezeket, és az akkori időnek megfelelően meg is tartották, de a test szerint élő sokaság csak tartotta, nem értette.

36. Az eljövendő eseményeknek – melyeket hosszú lenne felsorolni, és amelyeket most az Egyházban látunk beteljesedni – számos és különféle jelei között vezette a népet az ígéret földjére, hogy ott kívánsága szerint időlegesen és testi módon uralkodjon. Ez a földi királyság azonban magán viselte a szellemi királyság képét. Ott épült föl Jeruzsálem, Isten messze földön híres városa, ami annak a szabad városnak lett előképe, amit a mennyei Jeruzsálemnek mondanak (Gal 4,25–26). A Jeruzsálem szó héber eredetű, és azt jelenti: *„a béke szemlélése"*. E város polgára minden megszentelt ember, aki volt, van és eljövendő; és minden megszentelt szellem, valamint mindazok, akik a mennyei magasságokban jámbor imádattal engedelmeskednek Istennek és nem utánozzák a sátán és angyalai istentelen kevélységét. E város királya az Úr Jézus Krisztus, az Isten Igéje, aki a legfőbb angyalok fölött is uralkodik, aki az Ige, magára öltötte az embert, hogy az emberek fölött is Ő uralkodjon, akik az örök békességben mind vele együtt fognak uralkodni.

Izrael népének abban a földi királyságában a Király legkiemelkedőbb előképe Dávid király volt. Az ő magjából származva jött el test szerint a mi legigazibb Királyunk a mi Urunk Jézus Krisztus, *aki mindenekfölött áldott Isten mindörökké* (óm 9, 15). Az ígéret e földjén sok minden történt az eljövendő Krisztus és Egyház előképeként, amit a Szent írásokból lassanként megtanulhatsz.

37. Néhány nemzedékkel később azonban egy másik előképet is adott, ami a legkiváltképpen erre a dologra vonatkozik. Ez a város ugyanis fogságba került, és nagy részét Babilonba hurcolták. Ahogy pedig Jeruzsálem a szentek városát[12] és közösségét jelképezi, úgy a gonoszok országát és közösségét Babilon. Mert Babilont úgy szokták fordítani, mint „zavarodás".[13] Erről a két országról – melyek keveredve futnak az idők váltakozásában az emberi nem kezdetétől a világ végéig, és az utolsó ítéletkor majd elválnak egymástól – röviddel ezelőtt beszéltünk.[14] Tehát Jeruzsálem városának említett elfoglalását, és ama nép babiloni szolgaságra való hurcolását, Jeremiás, az akkor élt próféta által rendelte el az Úr. A babiloni királyok között, akik alatt a zsidók szolgáltak, voltak olyanok is, akik ott-tartózkodásuk alatt különböző csodajelektől megrendülve, fölismerték és imádták az egy Istent, aki az eget és a földet alkotta, sőt imádását meg is parancsolták (Dn 2–6, 14). A zsidók viszont parancsba kapták, hogy azokért, akik őket fogságban tartják, imádkozzanak, és az ő békéjükben reméljenek békét, gyermekeik nemzésére, házaik építésére, valamint kertjeik és szőlőik telepítésére. Ígéretet is kaptak, hogy hetven év elmúltával megszabadulnak ebből a fogságból (Jer 25, 29).

Mindez azonban jelképszerűen azt jelezte, hogy Krisztus Egyháza minden szentjében, akik a mennyei Jeruzsálem polgárai, e világ királyai alatt fog szolgálni. Az apostoli tanítás is azt mondja, hogy *„minden lélek vesse alá magát a fölöttes hatóságoknak, és mindenki kapja meg, ami neki jár: akinek adó jár, az az adót; akinek vám, az a vámot"* (Róm 13, 1.7); és ide tartozik az összes többi dolog is, amit az emberi rendelkezések alapján Istenünk imádásának sértetlensége mellett a királyoknak megadunk. Hiszen maga az Úr sem habozott megfizetni azt az adót, ami az általa fölvett főért járt, hogy példát adjon nekünk erre a józan tanításra (t 17,26). De a keresztény szolgáknak és a jó hívőknek is parancsuk van arra, hogy egykedvűen és hűségesen szolgálják időleges uraikat, (f 6,5) akik fölött majd ők fognak ítélkezni, ha a végén is bűnösöknek találják őket, vagy pedig, ha megtérnek az igaz Istenhez, akkor egyformán velük fognak együtt uralkodni. Azonban mindenki köteles az emberi és földi hatóságoknak szolgálni egészen addig az előre meghatározott ideig, amit a hetven év jelöl, amikor az Egyház úgy szabadul ki e világ zavargásaiból, mint Jeruzsálem a babiloni fogságból. E fogság ideje alatt még a földi királyok is – miután elhagyták hamis isteneiket, amelyek kedvéért a keresztényeket üldözték – elismerték és imádták az

egy igaz Istent és az Úr Krisztust. Pál apostol parancsba adta, hogy még akkor is imádkozni kell értük, ha üldözik az Egyházat. Ezt mondja ugyanis: *„Először is nagyon kérlek benneteket: végezzetek kéréseket, imákat, könyörgéseket és hálaadásokat a királyokért, minden emberért, és mindazokért is, akik hatalmon vannak, hogy békés és nyugodt életet folytathassunk teljes jámborsággal és szeretettel"* (1Tim 2,1–2). Így tehát általuk adatott béke az Egyháznak, jóllehet csak ideigvaló, mégpedig ideigvaló nyugalom, hogy lelki értelemben házakat építsen és kerteket, meg szőlőket telepítsen. Hisz e beszéd által most mi is építünk és plántálunk téged. És ez a keresztény királyok békéje által az egész földkerekségen megvalósul, amint azt az apostol is mondja: *„Isten szántóföldje, Isten épülete vagytok"* (1Kor 3,9).

38. Hogy azonban az előkép teljes legyen, a hetven esztendő után, amit Jeremiás a végidő próféciájaként, titokzatos módon előre megjövendölt, Jeruzsálemben elkezdődött Isten templomának újjáépítése. De mivel mindez csak előképben történt, a zsidók békéje nem maradt tartós, és szabadságukat sem nyerték vissza. Ezután a rómaiak igázták le, és tették adófizetőikké őket. Viszont már attól az időtől kezdve, hogy az ígéret földjét megkapták, és királyaik lettek, számos prófécia által egyre világosabb jövendöléseket kaptak Krisztusról, hogy nehogy azt higgyék: – valamelyik királyukban már beteljesedett a szabadító Krisztusról szóló ígéret. Ezeket nemcsak Dávid jövendölte a zsoltároskönyvben, hanem az összes többi nagy és szent próféta is, egészen a babiloni fogságig, sőt még a fogság idején is támadtak próféták, akik előre meghirdették, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus eljön, mint mindenki szabadítója. És azután is, hogy a templom hetven év elteltével ismét felépült, a zsidóknak olyan elnyomatást, és olyan csapásokat kellett eltűrniük a pogány királyoktól, amiből megértették, hogy a Szabadító még nem jött el. Ám ők nem lelki szabadítóra gondoltak, hanem testi szabadulás után vágyakoztak.

39. Miután tehát letelt a világ öt korszaka, melyek közül az első az emberi nem kezdetétől, vagyis Ádámtól, az első embertől egészen Nóéig tart, aki a vízözön idején bárkát épített (Gen 6). A második innentől egészen Ábrahámig, akit mindazon népek atyjának mondanak, akik az ő hitét utánozzák (Gen 17,4). A testi származás szerint azonban kiváltképpen az eljövendő zsidó nép atyja. Az összes ország minden népei közül ők voltak az egyetlen nép, amely a pogányok keresztény hitre térése előtt, az igaz Istent tisztelte. Ebből a népből származott test szerint a Megváltó Krisztus.

Ennek a két korszaknak ezek a szakaszai emelkednek ki az Ószövetség könyveiből, a másik hármat az evangélium is bemutatja, amikor elbeszéli az Úr Jézus Krisztus testi leszármazását (Mt 1,17). A harmadik korszak ugyanis Ábrahámtól Dávid királyig tart, a negyedik Dávidtól egészen a fogságig, amikor Isten népe átköltözött Babilonba; az ötödik pedig a babiloni fogságtól a mi Urunk, Jézus Krisztus eljöveteléig. Az

Ő eljövetele óta tart a hatodik korszak, hogy az a szellemi kegyelem, ami eddig csak a kisszámú Pátriárka és próféta előtt volt ismert, immár minden népnek legyen nyilvánvalóvá. Istent ezentúl senki se szolgálja másként, csak ingyen; ne látható jutalmat és e világi boldogságot kérjen tőle szolgálatáért, hanem egyedül az örök életet, ahol magát az Istent fogjuk élvezni. És ez azért is, hogy a hatodik korszak idején Isten képére megújuljon az emberi lélek éppúgy, mint a hatodik napon, amikor Isten a maga képére megteremtette az embert (Ter 1,27). Hiszen a törvény is akkor teljesül, amikor nem az ideigvaló dolgok utáni vágyból, hanem egyedül a Törvényhozó iránti szeretetből teljesül az, amit csak parancsol. De ki ne szeretné viszonozni a legigazságosabb és legirgalmasabb Isten szeretetét, aki a legelvetemültebb és legkevélyebb embereket már előbb is úgy szerette, hogy elküldte értük egyetlen Fiát, aki által mindent teremtett, aki nem önmaga megváltoztatásával, hanem az emberség fölvételével lett emberré, és aki nemcsak élni tudott velük együtt, hanem értük és tőlük meghalni is.

40. Ezért tehát meghirdetve az örökkévaló örökség új szövetségét, amelyben a megújult ember Isten kegyelme által új, azaz lelki életet él, megmutatta, hogy az első szövetség elavult. Benne – néhány értelmes pátriárka és próféta, valamint néhány rejtőzködő szent kivételével – a test szerint élő nép a régi embert hordozta, és testi módon élve testies jutalmat várt az Úristentől, amit a szellemi javak előképeként meg is kapott. Az emberré lett Úr Krisztus viszont minden földi javat megvetett, megmutatva ezzel, hogy mit kell megvetni. Ezenkívül elviselt minden földi rosszat, és ezek elviselését nekünk is megparancsolta, hogy se azokban ne keressük a boldogságunkat, se ezek között ne féljünk a boldogtalanságtól. Olyan anyától született ugyanis, aki noha a férfi érintése nélkül fogant, és maradt mindörökre érintetlen – hiszen Szűzként fogant, Szűzként szült, és Szűzként is halt meg[15] – mégis egy áccsal volt eljegyezve. Ezzel pedig megsemmisítette a test szerinti nemesség minden büszkeségét. Aztán meg Betlehemben született, ami Judea összes városai között olyan kicsi volt, hogy ma falunak mondják, mégpedig azért, mert nem akarta, hogy bárki is valamely földi város dicsőségével kérkedjék. Szegénnyé lett az, Akié minden, és Aki által minden lett, hogy senki se merészeljen földi gazdagsága miatt fölfuvalkodni, ha benne hisz. Jóllehet az egész teremtés az Ő örökkévaló uralmáról tanúskodik, mégsem akarta, hogy az emberek királlyá tegyék, mert Ő az alázat útját mutatta azoknak a nyomorultaknak, akiket tőle a kevélység elválasztott. Ő, aki mindenkit táplál, éhezett. Aki minden italt maga alkot, Aki lelki értelemben az éhezők kenyere, és a szomjazók kútfője, az szomjazott. Aki mennybe vezető úttá lett számunkra, földi úttól fáradt. Aki által megszólalt a néma, és hallani kezdett a süket, gyalázói előtt olyan lett, mint aki elnémult és megsüketült. Aki a betegségek kötelékeit feloldozta, hagyta, hogy magát megkötözzék. Aki az emberek tes-

téből minden szenvedés csapását eltávolította, engedte, hogy megostorozzák. Aki kínjainknak véget vetett, azt keresztre feszítették. Aki a holtakat föltámasztotta, meghalt. De föl is támadt, és soha többé nem fog meghalni, nehogy valaki úgy tanulja meg tőle a halál megvetését, mint aki ezután majd nem fog élni.

41. Ezért tanítványait megerősítve, miután negyven napon keresztül beszélt nekik, szemük láttára fölment a mennybe. Miután betelt a föltámadásától számított ötvenedik nap, elküldte nekik – hiszen megígérte – a Szentlelket, és miután általa kiáradt szívükbe a szeretet, nemcsak hogy nehézség nélkül, hanem még örömmel is tudták teljesíteni a törvényt, amit a zsidók a tízparancsban, az úgynevezett dekalogusban kaptak. Ezt viszont kettőre lehet visszavezetni: tudniillik, hogy Istent teljes szívünkből, teljes lelkünkből és teljes elménkből szeressük, felebarátunkat pedig, mint saját magunkat; mert ezen a két parancson függ a Törvény és a próféták (Mt 22,40), ahogy azt az Úr az evangéliumban is megmondta (Mt 22,37–40), és saját példáján is bemutatta.

Hiszen ahogy Izrael népe is, attól a naptól számítva, hogy előképben először ünnepelték a Pászkát – levágták és megették a bárányt, vérével pedig üdvösségük biztosítékaként megjelölték ajtófélfáikat (Ex 12) – ettől a naptól számítva tehát az ötvenedik napon Törvényt kapott, mégpedig amit az Isten ujja írt (Ex 19; 20). E kifejezésről már elmondtuk, hogy a Szentlelket jelenti. Úgy az Úr szenvedése és feltámadása, azaz az igazi Pászka után az ötvenedik napon a tanítványokra elküldetett a Szentlélek; immár nem kőtáblák által, hogy a keményszívűséget jelezze, hanem, amikor a tanítványok Jeruzsálemben összegyűlve együtt voltak egy helyen, akkor hirtelen zúgás támadt az égből, mintha egy heves szélvész közeledne; nekik pedig szétoszló lángnyelvek jelentek meg, és elkezdtek nyelveken beszélni úgy, hogy mindazok, akik odajöttek, fölismerték a saját nyelvüket. A zsidók ugyanis ebbe a városba a világ minden tájáról, ahová szétszóródtak, és magukévá tették a különböző népek különböző nyelvét, gyűltek össze (vö. ApCsel 2,1–13). A tanítványok ezután teljes meggyőződéssel prédikálták a Krisztust, és az ő nevében oly sok csodajelet tettek, hogy még azok a halottak is föltámadtak, akit az arra járó Péternek csak az árnyéka érintett (ApCsel 5,15).

42. Ám amikor a zsidók azt látták, hogy ilyen nagy jelek történnek annak a nevében, akit részben gyűlöletből, részben pedig tévedésből keresztre feszítettek; – akkor egyesek közülük haragra lobbanva üldözték hirdetőit, az apostolokat, mások meg annál inkább ámultak, hogy ilyen nagy csodák történnek Annak a nevében, akit ők mint tőlük elnyomottat és legyőzöttet kigúnyoltak. Így aztán ezer zsidó bűnbánatot tartva meg is tért és hitt benne. Ezek aztán már nem ideigtartó javakat és földi királyságot kívántak Istentől, és a megígért Krisztust sem várták többé testi értelemben, hanem halhatatlan módon ismerték és szerették Őt, aki halandó voltában értük és tőlük annyi mindent elszenvedett, sőt

bűneiket egész saját vére ontásáig[16] megbocsátotta, föltámadásának példáján pedig megmutatta, hogy remélni és kérni a halhatatlanságot kell tőle. Így tehát miután megölték a régi ember földies vágyait, és a lelki élet újdonságától lángoltak, amint az Úr az evangéliumban meghagyta, eladták mindenüket, amijük csak volt. A vagyonukért kapott pénzt pedig az apostolok lábai elé helyezték, hogy azok osszák szét mindenkinek, ahogy szüksége volt rá (ApCsel 2,44, 4,34). A keresztény szeretetben egyetértően éltek, és semmit sem mondtak a sajátjuknak, hanem mindenük közös volt, és egy szív–egy lélek voltak az Úrban (Apcsel 4,32–35). Ezután test szerint való honfitársaiktól, a zsidóktól ők is üldözést szenvedtek, és szétszóródtak, hogy az ő szétszóratásuk által szélesebb körben hirdessék a Krisztust, és hogy maguk is utánozzák Uruk türelmét. Mert aki őket szelídséggel elszenvedte, megparancsolta, hogy ők is béketűréssel szenvedjenek érte.

43. A szenteknek ezek közül az üldözői közül való volt Pál apostol is, aki a legnagyobb kegyetlenséggel tombolt a keresztények ellen, ám azután, hogy hitt és apostol lett, küldetést kapott az evangélium hirdetésére a pogányok közé, és súlyosabb dolgokat szenvedett el Krisztus nevéért, mint amit Krisztus neve ellen cselekedett. Miután pedig egyházakat alapított az összes népek között, amerre csak az evangéliumot elvetette, szigorúan megparancsolta nekik, hogy mivel bálványimádásból jönnek, és az egy Isten imádásban még járatlanok, s eladott vagyonuk szétosztásával sem tudnának egykönnyen Istennek szolgálni, ezért gyűjtsenek adományokat a szegény szenteknek, akik a judeai egyházakban élnek, és akik hittek Krisztusban. Az apostoli tanítás így azokat katonákká tette, ezeket meg tartományi adófizetőkké. Zárókőként Krisztust illesztette közéjük, amint azt a próféta előre meghirdette (Iz 28,16), hogy benne, mint két különböző irányból – ti. a zsidók és a pogányok felől – érkező fal, a testvéri szeretet által kapcsolódjanak egybe.[17] Ám Krisztus Egyháza ellen ezután még súlyosabb és még gyakoribb üldözések támadtak a hitetlen pogányok részéről. Napról napra beteljesedett az Úr szava, aki előre megmondta: *„Íme, én úgy küldelek titeket, mint bárányokat a farkasok közé"* (Mt 10,16).

44. Ám az a szőlő, amely gyümölcsöző ágait kiterjesztette az egész földkerekségre – amint azt megjövendölték róla, és amint azt az Úr is előre megmondta – annál inkább hajtott, minél bővebben öntözte a vértanúk vére. Miután minden országban megszámlálhatatlan sokaságban haltak meg a hit igazságáért, ezek a királyságok is megszüntették az üldözést, és megtörve a gőg nyakát Krisztus ismeretére és imádására tértek. Szükséges volt azonban – amint azt az Úr úgyszintén megmondta – hogy ezt a szőlőt megmetsszék, és levágják róla a terméketlen ágakat (Jn 15, 2), melyek által egyes helyeken eretnekségek és szakadások támadtak. Ezeket Krisztus neve alatt (terjesztették) a saját, és nem az Ő dicsőségét kereső emberek. Ezek veszedelmei egyre inkább gyötörték az

Egyházat, próbára tették, és megvilágították tanítását, valamint türelmét.

45. Mindezekről tehát felismerjük, hogy pont úgy történtek, ahogy a régi próféciákban olvassuk[18], és amint az első kereszténveket – mivel ezek még nem történtek meg –, csodák ösztönözték, hogy higgyenek, úgy mi azáltal épülünk a hitben, hogy mindezek éppúgy történtek, amint azokban a könyvekben olvassuk, melyeket jóval azelőtt írtak, hogy beteljesültek volna. Bennük minden eljövendő dolgot megmondtak, amit immár jelenvalóként látunk, hogy bízva és kitartva az Úrban, kétségtelenül higgyünk annak eljövetelében is, ami még hátravan. Tudniillik a Szentírásban ezen kívül az eljövendő gyötrelmekről és az utolsó ítéletről is olvasunk, amikor e két állam[19] minden polgára visszakapott testében föl fog támadni, és számot ad életéről az ítélő Krisztus ítélőszéke előtt. Hatalmának ragyogásában jön el ugyanis, aki előtte emberségének alázatosságában jött, és minden istenfélőt elválaszt majd az istentelenektől, nemcsak azoktól, akik semmiképpen sem akartak hinni benne, de azoktól is, akik hiába és meddőn hittek. Azoknak örök királyságot ad magával, ezeknek meg örök büntetést az ördöggel. És ahogy egyetlen időleges örömöt sem lehet összehasonlítani semmilyen szempontból az örök élet örömével, amit majd a szentek kapnak; úgy az időleges büntetések egyetlen kínját sem lehet összemérni a gonoszok örök gyötrelmeivel.

46. Erősítsd meg tehát magadat, Testvérem, annak a nevével és segítségével, akinek hiszel azok nyelvelése ellen, akik kinevetik hitünket, és akik által a sátán megtévesztő igéket beszél, különösen a feltámadásba vetett hitet akarja nevetségessé tenni. De vegyél csak hitet magadból, amikor lettél, hiszen volt idő, amikor nem voltál, most pedig azt látod, hogy vagy. Hol volt ugyanis tested tömege, hol volt ez a forma és a tagok szervezettsége néhány évvel ezelőtt, mielőtt születtél, vagy még mielőtt anyád méhében megfogantattál volna? Ugyan hol volt testednek ez a tömege és ez a termete? Nemde miután az Úr Isten láthatatlan módon megformálta, lépett e teremtés titkos rejtekeiből napvilágra, és serdült az időszakoknak megfelelő növekedéssel erre a nagyságra és formára? Hát akkor talán nehéz lenne az Istennek, hogy tested mennyiségét újra visszaadja úgy, ahogy volt, hiszen meg tudta teremteni, amikor még nem volt, aki még a felhők garmadát is egy pillanat alatt előszedi a rejtekből, és egy szempillantás alatt beborítja az eget? Higgy ezért erősen és rendületlenül, mert mindaz, ami az emberi szemek számára úgy tűnik, mintha az elmúlással megsemmisülne, az az Isten mindenhatósága számára egész és ép, mert amikor csak akarja, minden fáradtság és nehézség nélkül helyreállítja. Természetesen csak azt, amit igazságossága helyreállítandónak ítél, hogy az emberek abban a testben adjanak számot tetteikről, amelyben elkövették őket; és abban érdemeljék ki, akár a mennyei romolhatatlanságra való átváltozást, mint jám-

borságuk jutalmát, akár gonoszságuk jutalmaként a test romlandó állapotát. Ám ez az állapot nem olyan, ami a halállal megszűnik, hanem olyan, ami a testet örök kínoknak adja.

47. Rendületlen hittel és jó erkölcsökkel kerüld el tehát, Testvérem, kerüld el, ama kínokat, ahol sem a kínzók nem fáradnak el, sem a megkínzottak nem halnak bele, mert a halál vég nélkül velük marad, és gyötrelmeikbe belehalni nem tudnak.

És gyullaszd föl magadban a szentek örök élet iránti szeretetét és vágyakozását, ahol se a munka nem lesz fáradságos, se a nyugalom tétlen; ahol Isten dicsérete is csömör és lankadatság nélkül lesz; ahol a lélekben sem lesz semmi undor, sem a testben fájdalom; és szükség sem lesz semmilyen; se neked, hogy segítséget kívánj, se felebarátodnak, hogy segítségére siess. Isten lesz minden gyönyörűsége és kielégülése a szent városnak, amely bölcsen és boldogan benne és belőle él. Olyanok leszünk ugyanis – ahogy ígérete alapján reméljük és várjuk – mint az Isten angyalai (L 20, 36), és velük együtt fogunk – immár színről színre – eltelni azzal a Szentháromsággal, akiben most a hit által járunk (2 Kor 5,7). Azt hisszük ugyanis, amit nem látunk, hogy annak, amit hiszünk mind a látását, mind a birtoklását, magának a hitnek érdemei által érdemeljük ki. Hiszen az Atya, a Fiú és a Szentlélek egyenlőségét és a Szentháromság egységét, ami által ez a Három egy Isten, már nem a hit szavaival és a szótagok csengésével fogjuk hirdetni, hanem a legtisztább és a leglángolóbb szemlélődéssel fogjuk abban a csöndben magunkba szívni.

48. Ezeket szilárdan őrizd a szívedben, és hívd segítségül Istent, akiben hiszel, hogy őrizzen a sátán kísértései ellen. Légy résen, nehogy más oldalról lopóddzon be ez az ellenség, aki kárhozatának legelvetemültebb vigasztalására azt keresi, kit tudna magával kárhozatba taszítani. Mert nemcsak azok által merészeli kísérteni a kereszténveket, akik gyűlölik a keresztény nevet, és fájlalják, hogy ez a név elterjedt az egész földön, sőt még most is a bálványoknak és a démonok szemfényvesztésének akarnak szolgálni, hanem néha még azok által is megpróbálkozik, akiket röviddel ezelőtt említettünk, hogy az Egyházról, mint megmetszett szőlőről, levágtak, és eretnekeknek vagy szakadároknak nevezik őket. De alkalomadtán még a zsidók által is megpróbál kísérteni és félrevezetni. Leginkább azonban arra kell ügyelni, nehogy valakit olyan katolikus emberek ejtsenek meg és csábítsanak el, akiket az Egyház csak pelyvaként visel el a szelelés idejéig. Isten ugyanis azért olyan türelmes velük, mert egyrészt elvetemültségüktől próbára téve választottainak hitét és bölcsességét akarja megerősíteni, másrészt azért, mert sokan megjavulnak közülük, és megszánva lelküket, Isten kedvéért nagy gyorsasággal megtérnek. Nem mindnyájan gyűjtenek ugyanis haragot maguknak Isten türelme által az igazságos ítélet haragjának napjára, mert sokakat a Mindenhatónak ugyanez a türelme elvezet az üdvös bűnbánat fájdalmára (Róm 2, 5,4). Amíg viszont ez nem történik meg,

addig általuk gyakorolják, nemcsak a türelmet, de az irgalmat is azok, akik már a helyes úton járnak. Sokakat fogsz ezért látni, akik részegesek, fukarok, csalók, hazárdjátékosok, házasságtörők, paráznák, magukat szentségtelen varázsszerekkel teleaggatók, kuruzslók és csillagjósok, vagy olyanok, akik különféle istentelen mesterkedések boszorkányaira bízzák magukat. Látni fogod majd azt is, hogy a keresztény ünnepek alatt ugyanazok a tömegek töltik meg a templomokat, melyek a pogányok ünnepein megtöltik a színházakat; és ha ezt látod, kísértést érzel majd arra, hogy utánozd őket. De mit beszélek neked, hogy majd látni fogod, hiszen ezt már eddig is tudtad? Nem kevesen ismertek előtted, akiket kereszténynek neveznek, és elkövetik mindezeket a gonoszságokat, melyeket röviden megemlítettem. Sőt talán olyan embereket is ismersz, akik még sokkal súlyosabb dolgokat is megtesznek, és tudod róluk, hogy kereszténynek mondják magukat. Ám ha olyan szándékkal jöttél, hogy mintegy biztonságban ilyeneket tegyél, nagyon tévedsz! Krisztus neve ugyanis semmit se fog neked használni, ha elkezd majd igen nagy szigorral ítélni, aki előtte arra méltatott bennünket, hogy nagy irgalommal eljöjjön. Ezeket már előre megjövendölte, és az evangéliumban is megmondta: *„Nem mindenki, aki mondja: »Uram, Uram!« – jut be a mennyek országába, hanem csak az, aki Atyám akaratát megteszi. Sokan mondják majd nekem azon a napon: »Uram, Uram, a te nevedben ettünk és ittunk«*" (Mt 7,21–22). Mindazok vége tehát, akik az ilyenekben kitartanak, a kárhozat. Ezért ha azt látod, hogy sokan nemcsak teszik ezeket, hanem még védelmezik is, és rábeszélnek, te tartsd magad Isten törvényéhez, és ne kövesd az Ő árulóit. Nem az ő felfogásuk, hanem Isten igazsága szerint leszel megítélve.

49. Inkább csatlakozz a jókhoz, akikről látod, hogy veled együtt szeretik Királyodat. Ha te is elkezdesz jó lenni, sok ilyet fogsz találni. Ha ugyanis a látványosságokon azokkal kívántál együtt lenni, és azok társaságára vágytál, akik veled együtt szerették a kocsiversenyzőt vagy az állatviadort, vagy valamelyik színészt, akkor mennyivel inkább kell élvezned az azokkal való közösséget, akik veled együtt szeretik azt az Istent, aki miatt még nem szégyenült meg egyetlen Őt szerető sem, mert nemcsak Ő maga legyőzhetetlen, de az Őt szeretőket is legyőzhetetlenné teszi? Azonban még ezekbe a jókba sem helyezheted reményedet, akik akár megelőztek, akár hozzád csatlakoztak az Istenhez vezető úton, hanem csak abba, aki a megigazulás által őket is, és téged is ilyenné tett. Istenben ugyanis mindig megbízhatsz, mert Ő nem változik, emberbe azonban egyetlen bölcs ember sem helyezi bizalmát. De ha már azokat is kötelesek vagyunk szeretni, akik még nem igazak, hogy igazzá legyenek, akkor mennyivel lángolóbban kell szeretni azokat, akik már azok? Azonban egész más szeretni az embert, és egész más emberbe vetni a reményünket. Annyira különböznek egymástól, hogy az egyiket megparancsolja Isten, a másikat megtiltja. Ha viszont valamilyen kigúnyolást, vagy gyötrelmet kell elszenvedned Krisztus nevéért, és nem térsz el a

hittől, sem a jó utat el nem hagyod, akkor nagyobb jutalmat kapsz. Aki azonban ezeknek alkalmával enged az ördögnek, még a kevesebb jutalmat is elveszíti. Légy alázatos Isten előtt, hogy ne hagyjon erődön fölül megkísérteni.

JEGYZETEK

[1] Vö. a mai ember tévéőrületével.

[2] A thymelicus latin alakja mint a görögé is, thymelikós, valójában a thymélê-ből ered, ami színpadot, zenekart jelent, mely a színpadon muzsikál és az áldozati oltár a zenekar között. Továbbá a thymélê eszünkbe juttatja a „táncot", amit zene mellett táncoltak a színpadon. Ezért a thymelicus jelenthet táncost is. Vö. CHRISTOPHER, J. P., Instruction, 121. jegyz., 159; Oxford Latin Dictionary, 1939; BLAISE, A., Dictionnaire, 817.

[3] Az emberek betanulták, hogyan kell az állatokat hevíteni, és bőszíteni az arénában, és erre az alkalomra fel voltak öltözve, venatores-nek nevezték őket, de ide tartoztak a bestiariik is. Vö. CHRISTOPHER, J. P., Instruction, 121. jegyz., 161; Oxford Latin Dictionary, 231; BLAISE, A., Dictionnaire, 839.

[4] *Vorago popinarum* szerepel a latin szövegben; a *vorago* örvényt, telhetetlenséget jelent, a *popina* pedig kocsmát, vendéglőt, de az ott kapható ételeket is. A római korban az erkölcsi züllés miatt ezek sok helyen rossz hírnévnek örvendtek.

[5] *Prurigo thermarum* szó szerint a *fürdők viszketegségével* fordítható, ami a szexuális vágy fürdőhelyeken történő kiélésére utal.

[6] Ti. a gabonával

[7] Ti. az Ige

[8] Lat. libidines, jelentése tág, lehet: vágy, kívánság, fajtalanság, érzéki gyönyör, önkény, szeszély, szenvedélyek, szexuális indulat, gerjedelem stb.

[9] Ti. Krisztus alázatosságát

[10] Ti. a bárka

[11] Az új életbe való átmenetel – transíre – radikális változást jelöl.

[12] Latinul a civitas várost és államot is jelent.

[13] Szent Ágoston kezdetben tétovázik a Babilon etimológiai jelentőségének kérdését illetően. Ezért írja – „mondják". Később nyíltan magáévá tette a magyarázatot: „zavarodás". Ebben valószínű Jeromosra és Ambrusra támaszkodott. Vö. LUNEAU, A., Histoire, 104. jegyz. 13.

[14] Lásd a 31–33. pontig.

[15] Szent Ágoston itt kijelenti, hogy az Istenanya elhunyt. Ismeretes különben, hogy számos egyházatya azon a véleményen volt, hogy Mária nem ízlelte meg a testi halál keserűségét, hanem testestül a mennybe vétetett.

[16] Ti. annyira elment, hogy saját halálát is megbocsátotta.

[17] Itt a nagyon régi házak sarkainál megfigyelhető zárókövekre gondolhatunk, amelyek az ellenkező irányból érkező falakat egybekötik, vagy a boltívekre, ahol az egymással szemben álló részeket zárókő fogja egybe.

[18] Igen frappáns latin fordulat, nehéz pontosan visszaadni: *Omnia ergo haec, sicut tanto ante praedicta legimus, sic et facta cognoscimus.* – Mindezt tehát úgy ismerjük meg, mint ami épp úgy történt, ahogy azt olvassuk, ahogy régen előre megmondták.

[19] Ti. a *civitas Dei* – Isten országa és a *civitas diaboli* – ördög országa polgárai.